

Katılım Bankası ve Konvansiyonel Banka Müşterilerinin Genel Risk Algısı ve Finansal Risk Toleransı

General Risk Perception and Financial Risk Tolerance of Participation and Conventional Bank Customers

Salih ÜLEVİ¹, Hüseyin BURGAZOĞLU², Mervan SELÇUK³

Geliş Tarihi (Received): 10 Ağustos 2022

Kabul Tarihi (Accepted): 24 Ekim 2022

Yayın Tarihi (Published): 30 Aralık 2022

Öz: Bankacılık sektörünün rekabet yoğun bir sektör olması, farklı kesimlere ulaşmak için risk yapıları çeşitlendirilmiş en uygun yenilikçi ürünlerin müşterilere sunulmasını gerekli kılmaktadır. Yenilikçi finansal ürünler oluşturulurken dikkate alınması gereken önemli faktörlerden biri banka müşterilerinin genel risk alma düzeyi ve finansal risk toleransıdır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki konvansiyonel banka müşterileri ile katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleranslarının ve genel risk algılarının yapısını incelemektir. Bu amaçla her iki tür banka müşterilerinin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum bilgileri kullanılarak demografik değişkenlerin risk algısı ve finansal risk toleransı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın verileri 2019 yılında gerçekleştirilen Türkiye Hanehalkı Finansal Algı ve Tutum Araştırmasına katılan 1718 katılımcıdan elde edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için grup ortalamalarının karşılaştırılmasına imkân veren t-testi ve ANOVA kullanılmıştır. Literatürdeki çalışmalar örneklemelerinin daha geniş tutulması ve sadece banka müşterileri ile sınırlanılmaması çalışmamızı özgün kılmaktadır. Vadeli mevduat hesabı ya da kâr payı hesabı olan müşterilerin genel risk algısının ve finansal risk toleransının cinsiyet hariç incelenen tüm demografik değişkenlere göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca demografik değişkenlerin risk üzerindeki var olan etkisinin her iki banka müşterileri için benzer şekilde gerçekleştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Risk, Finansal Risk Toleransı, Katılım Bankası, Konvansiyonel Banka

&

Abstract: The banking sector is a highly competitive sector that necessitates offering the most suitable innovative products to customers with diversified risk structures in order to reach different segments. One of the critical factors when creating innovative financial products is the bank customers' overall risk-taking level and financial risk tolerance. This study examines the nature of conventional and participation bank customers' financial risk tolerances and risk perceptions in Turkey. For this purpose, the effect of demographic variables on general risk perception and financial risk tolerance were analyzed by using gender, age, education level, and marital status for both types of bank customers. Microdata of the study was obtained from 1718 participants of Turkey Household Financial Perception and Attitude Survey conducted in 2019. In the study, t-test and ANOVA were used to determine the relationships between the variables, which allow the comparison of group means. The fact that the studies in the literature are not limited to bank customers makes our study unique. It was determined that general risk perception and financial risk tolerance of customers who have term deposit accounts at conventional banks or participation accounts at participation banks differs according to all demographic variables except gender. In addition, it was seen that the effect of demographic variables on risk is similar for both kinds of bank customers.

Keywords: Risk, Financial Risk Tolerance, Participation Bank, Conventional Bank

Atıf/Cite as: Ülev, S., Burgazoğlu, H. & Selçuk, M. (2022). Katılım Bankası ve Konvansiyonel Banka Müşterilerinin Genel Risk Algısı ve Finansal Risk Toleransı. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18(2). 82-95.

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/ijaws>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2005 – Bolu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İslam İktisadı ve Finans Bölümü, (salihulevi@sakarya.edu.tr), ORCID: 0000-0002-0653-6821 (Sorumlu Yazar)

² Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, (hburgazoglu@sakarya.edu.tr), ORCID: 0000-0001-8504-1853

³ Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İslam İktisadı ve Finans Bölümü, (mervanselcuk@sakarya.edu.tr), ORCID: 0000-0001-8384-373X

1. Giriş

Dünyada finansal işlemlere aracılık yapan kurumların başında bankalar gelmektedir. Konvansiyonel olarak bankacılık faaliyetlerini sürdüren bankaların yanında İslami bankacılık da özellikle 2008 krizinden sonra dünyada ciddi bir alternatif olarak finans sektöründe var olmaya başlamıştır (Aysan, Disli, Duygun ve Ozturk, 2018). İslami bankalar, dini hassasiyetleri nedeniyle tasarruflarını konvansiyonel bankalara yatırmayan kişilerin fonlarının faizsiz yöntemlerle toplanmasını ve İslami prensiplere uygun olarak fon ihtiyacı olanlara transfer edilmesini sağlamak amacıyla kurulmuşlardır (Özsoy, Görmez ve Mekik, 2013). 2020 yılı verilerine göre dünyadaki İslami bankacılığın toplam varlık büyüklüğü 2,3 milyar doları aşmış ve İslami finans varlıkları içerisindeki payı %70'e ulaşmıştır (Refinitiv, 2021). Türkiye'de katılım bankaları adıyla faaliyet gösteren İslami bankaların ekonomiye olan en önemli katkısı; atıl fonları mobilize etmesi, dini hassasiyetlerinden dolayı bankacılık sektöründen uzak duran kişilerin fonlarını ekonomiye kazandırması ve bu kişilerin finansman imkânlarından faizsiz bir şekilde yararlanmasını sağlamasıdır.

Katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların Türk bankacılık sistemi içerisindeki konumu karşılaştırmalı olarak incelendiğinde 2021 yılı itibarıyla 6 katılım bankası ve 32 konvansiyonel mevduat bankasının faaliyet gösterdiği görülmektedir. Toplamda 53 bankanın 15'i ise kalkınma ve yatırım bankasıdır. Aktif büyüklükleri açısından bakıldığında katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payı %7,5 iken konvansiyonel mevduat bankalarının payı %85,7'dir. Kalan %6,8'lik pay ise mevduat kabul etmeyen kalkınma ve yatırım bankalarına aittir. Bankacılık sektöründe toplanan fonların %9,7'si katılım bankalarında bulunurken %90,3'ü konvansiyonel bankalarda bulunmaktadır. Şube sayıları karşılaştırıldığında ise toplam banka şubelerinin %11,5'i katılım bankalarına ait iken %88'i konvansiyonel mevduat bankalarına aittir. Toplam banka şubelerinin %0,5'i ise kalkınma ve yatırım bankalarına aittir (TKBB, 2021).

Katılım bankalarının sahip olduğu fonksiyonlar nedeniyle müşteri profilinin konvansiyonel bankalardan farklılaşması beklenmektedir. Katılım bankalarını, konvansiyonel bankalardan ayıran en önemli özelliğin işlemlerinde faize yer vermemesi olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının müşteri profilinin de bu özelliği yansıtması ve müşterilerinin faiz hassasiyetine sahip olması muhtemeldir. Katılım bankaları faiz gibi risksiz bir kazanç yerine doğası itibarıyla daha fazla risk içeren kâr/zarar paylaşımı prensibi ile hareket etmektedir. Bu nedenle fon sahibi, eğer parasıyla kazanç elde etmek istiyorsa ticaret hayatının akışı içerisinde kâr/zarar riskine katlanmak zorundadır. Böylelikle İslami finasta risk ve getiri arasında yakın bir ilişki oluşmaktadır. Konvansiyonel bankacılıkta, banka ile müşterisi arasındaki faize dayalı sözleşme alacaklı-borçlu ilişkisi üzerinden yürütülürken katılım bankalarında bu ilişki kurulan sözleşmenin yapısına bağlı olarak alıcı-satıcı, kiralayan-kiracı veya ortaklık şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumda konvansiyonel bankacılıkta risk, bankadan borçluya transfer edilirken katılım bankalarında kurulan akdin türüne göre bu durum farklılık göstermektedir. Örneğin mudârebe ve müşâreke sözleşmelerinde risk sermaye oranında ortaklar arasında paylaşılırken murabaha ve icareye dayalı sözleşmelerde risk mülkiyete sahip olan tarafın sorumluluğundadır (Kacı, 2020). Katılım bankası müşterilerinin risksiz/faizli kazanç elde etmek istememelerinden dolayı katılım bankalarını tercih ettikleri düşünüldüğünde hem finansal kararlarında hem de genel hayatlarında risk algılarının konvansiyonel banka müşterilerinden farklılaşması muhtemeldir. Söz konusu kararların ilki finansal risk toleransı ile ilgiliyken ikincisi genel risk düzeyi ile ilgilidir. Genel risk algısı ile finansal risk toleransını etkileyen faktörlerin katılım bankası ve konvansiyonel banka müşterileri açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek, gerek bankaların müşterilerine sunacağı finansman ürünlerini çeşitlendirmesi gerekse bankacılık sektöründe uygulanacak politikaların müşteriler nezdinde karşılık bulması açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki konvansiyonel banka müşterileri ile katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleranslarının ve genel risk algılarının yapısını demografik özellikler bağlamında

incelemektir. Genel risk algısı ile finansal risk toleransının düzeyini etkileyen pek çok parametre olmakla birlikte literatürde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi demografik değişkenler sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışmada da bu dört değişkenin konvansiyonel banka müşterileri ile katılım bankası müşterilerinin genel risk ve finansal risk toleransı düzeyi üzerindeki etkisi ve bu değişkenlere göre bir farklılaşma olup olmadığı araştırılmaktadır. Literatürde, genel risk ve finansal risk toleransı düzeyini araştıran çalışmaların sınırlıdır ve bu çalışmalarda kullanılan örneklemelerin gerçek hayatta finansal karar vericileri temsil etme kabiliyeti yüksek değildir. Bazı çalışmaların üniversite öğrencileri gibi finansal kararlar verme kabiliyeti düşük olan kesim üzerinde yapılması, literatürdeki önemli kısıtlardan biridir. Bu çalışmada kullanılan örneklemin doğrudan banka müşterilerinden oluşması, belli bir birikimi olan ve finansal karar verici konumunda olan kişileri içermesi, örneklemin temsil kabiliyetini yükseltmekte ve literature katkı sağlamaktadır. Ayrıca literatürde katılım bankası müşterilerinin genel risk düzeyi ve finansal risk toleransını araştıran çalışmalara rastlanmaması, bu çalışmanın bulgularını daha önemli kılmaktadır.

Çalışmanın geri kalanı şu şekilde yapılandırılmıştır. Birinci bölümde genel risk algısı ve finansal risk toleransına ilişkin literatür incelenerek ilgili hipotezler oluşturulmuştur. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın bulgularına yer verilmiş ve sonuç kısmında elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

2. Literatür

Genel olarak risk kavramı, zarara uğrama tehlikesi olarak tanımlanmakta, bireylerin günlük hayatta aldıkları pek çok kararı etkilemektedir. Finansal risk toleransı ise bireylerin finansal kararlar verirken kabul etmeye razı olduğu maksimum belirsizlik miktarı olarak tanımlanmaktadır (Grable, 2000). Bireylerin yatırım yapma kararları başta demografik değişkenler olmak üzere çok sayıda parametreye göre farklılaşabilmekte ve bu kararların genel risk alma düzeyi ve finansal risk toleransı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir (Mishra ve Mishra, 2014). Literatürde yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi birçok demografik değişkenin risk toleransı üzerindeki etkisinin araştırıldığı görülmektedir (Grable, Lyons ve Heo, 2019; Haliassos ve Bertaut, 1995; Hallahan, Faff ve McKenzie, 2004; Heo, Rabbani ve Grable, 2021; Riley ve Chow, 1992; Sung ve Hanna, 1996).

Genel risk alma düzeyi, insan davranışlarının açıklanmasında ve kararların rasyonelliğinde önemli yere sahipken bu parametrenin iktisadi ve finansal tarafının diğer değişkenlerle birlikte incelenmesi gerekmektedir. Genel risk algısının cinsiyet ile ilişkisini inceleyen çalışmalar, kadınların daha fazla riskten kaçınma eğiliminde olduğunu ortaya koyarken erkeklerin daha yüksek bir risk alma düzeyinin olduğunu göstermektedir (Byrnes, Miller ve Schafer, 1999). Charness ve Gneezy (2012) çalışmalarında, kadınların erkeklere göre daha fazla riskten kaçındıklarına dair güçlü kanıtlar olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca Niederle ve Vesterlund (2007) kadınların erkeklere oranla daha fazla rekabetten kaçınma eğiliminde olduklarını göstermişlerdir. Bu bağlamda, çalışmada incelenecek hipotezler şu şekildedir:

H1a: Cinsiyete göre banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H1b: Cinsiyete göre konvansiyonel banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H1c: Cinsiyete göre katılım bankası müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

Finansal risk alma düzeyi ile demografik parametrelerin ilişkisini araştıran çalışmaların genel risk alma düzeyine göre daha fazla literatürde yer bulduğu görülmektedir. Finansal risk alma düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığını ve genel olarak erkeklerin kadınlara oranla daha fazla finansal riske toleranslı olduğunu gösteren birçok çalışma vardır (Bernasek ve Shwiff, 2001; Brooks, Sangiorgi, Hillenbrand ve Money, 2019; Hacıhasanoğlu ve Kara, 2021; Hitay ve Anbar, 2020; Lawrenson ve Dickason-Koekemoer, 2020; Lemaster ve Strough, 2014; Powell ve Ansic, 1997; Saraç ve Kahyaoğlu, 2011). Barber ve Odean (2001) yapmış oldukları çalışmalarında erkeklerin daha fazla özgüvene sahip oldukları için borsada daha aktif ticaret yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Fisher ve Yao (2017) gelir belirsizliğinin kadınlar için

finansal risk toleransı ile negatif bir ilişkiye sahip olduğunu buna karşın erkeklerde bu ilişkinin pozitif olduğunu tespit etmiştir. Uçkun ve Dal (2021) yapmış oldukları çalışmada, kripto para yatırımcılarının çoğunluğunun yüksek düzeyde finansal risk almaya eğilimli erkek bireylerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan Hibbert, Lawrence ve Prakash (2013) tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeyi yüksek insanlarda cinsiyet ile finansal riskten kaçınma arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Literatürdeki çalışmaların elde ettiği genel sonucun aksine erkeklerin daha fazla finansal risk toleransına sahip olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Akgüneş, 2021). Dolayısıyla, hâkim görüşe göre, ilgili hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur:

H1d: Cinsiyete göre banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H1e: Cinsiyete göre konvansiyonel banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H1f: Cinsiyete göre katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

Yaş ile risk arasındaki ilişki de literatürde incelenmiştir. Buradaki temel görüş daha yaşlı bireylerin risk algısının daha düşük olduğu şeklindedir (Brooks, Sangiorgi, Hillenbrand ve Money, 2018). Vroom ve Pahl (1971), 1484 kişiden oluşan bir örneklem üzerinde yaptıkları çalışmada, genel risk alma düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir negatif ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, Deakin, Aitken, Robbins ve Sahakian, (2004), Rolison, Hanoch, Wood ve Liu, (2014) yaşlı insanların daha az risk alma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu açıdan hipotezler şu şekildedir:

H2a: Yaşa göre banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H2b: Yaşa göre konvansiyonel banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H2c: Yaşa göre katılım bankası müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

Yaş ile finansal risk toleransı arasındaki ilişki her zaman doğrusal olmasa da genel olarak insanlar yaşlandıkça finansal risk toleranslarının azaldığı kabul edilmektedir. Bulgular, gençlerin yaşlılara göre riske karşı daha toleranslı olduğunu göstermektedir (Al-Ajmi, 2008; Bajtelsmit ve Bernasek, 1997; Cardak ve Martin, 2019; Faff, Hallahan ve McKenzie, 2009; Fisher ve Yao, 2017; Hacıhasanoğlu ve Kara, 2021; Hartog, Ferrer-i-Carbonell ve Jonker, 2000; Nguyen, Gallery ve Newton, 2016; Pålsson, 1996). Yaşlı bireylerin finansal kayıplara karşı daha fazla duyarlı olduğu düşünüldüğünde daha az riskli yatırımlara yatırım yapma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır (Hallahan ve diğerleri, 2004). Buna karşın bazı çalışmalar yaş ile finansal risk toleransı arasında pozitif bir ilişki olduğunu da göstermektedir. Örneğin, Wang ve Hanna (1998) riskli varlıkların değerinin toplam varlıklara oranını incelemiş ve finansal risk toleransı ile yaş arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Ayrıca Xiao ve Anderson (1997) ve Saraç ve Kahyaoğlu (2011) yapmış oldukları çalışmaların sonuçlarına göre yaşlıların finansal risk toleransı gençlerden daha yüksektir. Son olarak, diğer bazı araştırmalar yaş ile finansal risk toleransı arasında bir ilişki bulamamıştır (bkz. Faff ve diğerleri (2009)). Örneğin, Van de Venter, Michayluk ve Davey (2012), finansal risk toleransının, bir bireyin ömrü boyunca önemli ölçüde değişmesinin olası olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak genel kabul gören görüş doğrultusunda hipotezler şu şekildedir:

H2d: Yaşa göre banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H2e: Yaşa göre konvansiyonel banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H2f: Yaşa göre katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

Eğitim seviyesi, insanların düşüncelerinde ve aldıkları kararlarda önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle bireyler, sahip oldukları eğitim seviyelerine göre farklı karar alabilmekte ve yatırım kararları değişebilmektedir. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin karmaşık bilgileri algılama yeteneği daha yüksek olduğu için risk alma konusunda daha istekli oldukları varsayılmaktadır (Hambrick, 2007). Lee ve Moon (2016), CEO'ların eğitim seviyelerinin ve görev sürelerinin stratejik risk alma düzeyleri üzerinde önemli

bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Buna karşın, Wang, Zhou ve Chang (2013) tarafından Çinli yöneticilerden oluşan bir örneklem üzerinde yapılan çalışmada eğitim düzeyi ile risk alma arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Literatürdeki genel görünüm doğrultusunda hipotezler şu şekildedir:

H3a: Eğitim düzeyine göre banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H3b: Eğitim düzeyine göre konvansiyonel banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H3c: Eğitim düzeyine göre katılım bankası müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

Eğitim düzeyi ile finansal risk algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, bu değişkenler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesinin yükselmesi, bireylerin finansal okuryazarlığına katkıda bulunarak bireylerin görece riskli finansal araçlara yatırım yapma eğilimini arttırmaktadır (Baker ve Haslem, 1974; Bellante ve Green, 2004; Hacıhasanoğlu ve Kara, 2021; Shaw, 1996; Sultana ve Saradhi, 2011). Duasa ve Yusuf (2013) tarafından Malezya'da yapılan çalışmada finansal risk toleransının; gençler, erkekler, eğitim düzeyi yüksek olanlar ve kamu dışı sektörde çalışanlar arasında daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre ilgili hipotezler şu şekildedir:

H3d: Eğitim düzeyine göre banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H3e: Eğitim düzeyine göre konvansiyonel banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H3f: Eğitim düzeyine göre katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

Medeni durum, bir sosyal kontrol mekanizması oluşturarak bireylerin davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilir. Aile kurmuş kişilerin karşılaştıkları finansal problemlerin daha fazla olması onları bekar kişilere kıyasla daha fazla riskten kaçınmaya itebilmektedir (Cheung, 1998). Evli bireylerin sosyal ve ekonomik sorumlulukları daha fazla olduğu için evli bireyler ailelerinin refahına zarar verebilecek riskli eylemlerde bulunmaya daha az isteklidirler. Bu nedenle ilgili hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur:

H4a: Medeni duruma göre banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H4b: Medeni duruma göre konvansiyonel banka müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

H4c: Medeni duruma göre katılım bankası müşterilerinin genel risk alma düzeyleri farklılaşmaktadır.

Bekar bireylerin evlilere göre daha yüksek finansal risk algısına sahip olduğu görülmektedir (Hallahan ve diğerleri, 2004). Bekar bireylerin, evliler kadar finansal sorumlulukları olmaması nedeniyle finansal riske karşı bekarların evlilere göre daha toleranslı oldukları tespit edilmiştir (Barber ve Odean, 2001; Fan ve Xiao, 2005; Yao, Hanna ve Lindamood, 2004). Ailesine ve bakmakla yükümlü oldukları kişilere karşı var olan sosyal ve finansal sorumluluklar, evli bireylerin sahip olduğu düşük finansal risk toleransının nedeni olabilir. Buna karşın, bazı araştırmalar evli bireylerin daha fazla riske toleranslı olabileceğini göstermektedir. Örneğin, Watson ve McNaughton'a (2007) göre, eşlerin çalışması aile gelirine katkı sağlayacağından, aile içi gelirin artması daha riskli finansal araçlara yapılan yatırımları teşvik edebilir. Hacıhasanoğlu ve Kara'nın (2021) elde ettiği sonuçlara göre evliler hisse senedini, bekarlar ise vadeli mevduatı daha fazla tercih etmektedir. Medeni durum ile risk toleransı arasında bir ilişki bulunmayan bazı çalışmalar da bulunmaktadır (Haliassos ve Bertaut, 1995). Bu nedenle hipotezler şu şekildedir:

H4d: Medeni duruma göre banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H4e: Medeni duruma göre konvansiyonel banka müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

H4f: Medeni duruma göre katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleransı düzeyleri farklılaşmaktadır.

3. Araştırma Yöntemi ve Veriler

Bu çalışmada konvansiyonel bankalarda faiz getirisi sunan vadeli mevduat hesabı ya da katılım bankalarında kâr payı sunan katılım hesabı olan müşterilerin finansal risk toleranslarının ve risk algılarının yapısının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi Başkanlığı tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen Türkiye Hanehalkı Finansal Algı ve Tutum Araştırması kapsamında yüzyüze anket yöntemiyle elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Araştırma, Türkiye'yi temsili edecek şekilde İBBS-1 düzeyinde, temsil niteliğine sahip 49 ilde (kent/ kır) yürütülmüştür. Görüşmeler, bilgisayar destekli, yüz yüze görüşme tekniği (CAPI – Computer Aided Personal Interview) ile yürütülmüştür. Seçilen hanelerde, finansal konularda karar verici ya da karara ortak olan 15.041 kişi ile görüşülerek çalışma gerçekleştirilmiştir. 15.041 kişi arasından vadeli mevduat ya da katılım hesabı olan 1718 katılımcının verileri çalışmada kullanılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından gerçekleştirilen bu anketin, geniş kapsamı ve katılımcıların hanelerdeki finansal karar vericiler olması nedeniyle temsil gücü yüksektir.

Anket kapsamında katılımcıların genel risk düzeyi, kendilerine sorulan “Kendinizi genel olarak risk almaya hazır bir kişi olarak mı yoksa risk almaktan sakınan birisi olarak mı görüyorsunuz?” sorusu ile ölçülmüştür. Bu soru, “1-Hiç risk almak istemeyen biri” ve “10-Tamamen risk almaya hazır biri” olmak üzere 10’lu bir ölçek ile cevaplandırılmıştır. Diğer taraftan bireylerin Finansal Risk Toleransı ise “Kazanma ya da kaybetme ihtimalinizin eşit olduğu bir yıllık süreçte, 5 farklı yatırım seçeneğinizin olduğunu düşünelim. Fazladan 100,000 TL paranız olsa, size yapılacak olan ve ekranda tek tek gösterilen tekliflerden hangisini tercih edersiniz?” sorusu ile ölçülmüştür. Katılımcılar bu soruya aşağıdaki tabloda gösterilen seçeneklerden kendilerine uygun olanı seçerek cevap vermişlerdir. Bu soru için “Hiçbir seçeneği tercih etmezdim” seçeneği düşük finansal risk toleransını gösterirken “1” puanı ile ifade edilmiştir. Diğer taraftan “100,000 TL kazanç veya 50,000 TL kayıp” seçeneği ise yüksek finansal risk toleransı olarak kabul edilmiş ve “6” puanı ile ifade edilmiştir.

Şekil 1: Finansal risk toleransı sorusuna ilişkin seçenekler

6	5	4
100,000 TL kazanç veya 50,000 TL kayıp: Kazanırsanız paranız 200,000 TL, Kaybederseniz 50,000 TL olacak	80,000 TL kazanç veya 40,000 TL kayıp: Kazanırsanız paranız 180,000 TL, Kaybederseniz 60,000 TL olacak	60,000 TL kazanç veya 30,000 TL kayıp: Kazanırsanız paranız 160,000 TL, Kaybederseniz 70,000 TL olacak
3	2	1
40,000 TL kazanç veya 20,000 TL kayıp: Kazanırsanız paranız 140,000 TL, Kaybederseniz 80,000 TL olacak	20,000 TL kazanç veya 10,000 TL kayıp: Kazanırsanız paranız 120,000 TL, Kaybederseniz 90,000 TL olacak	Hiçbir seçeneği tercih etmezdim: Param 100,000 TL olarak kalsın isterdim.

Demografik değişkenlerin katılımcıların genel risk algıları ve finansal risk toleransları üzerindeki etkisi, iki grubun olduğu durumlarda t-testi, daha fazla grubun olduğu durumlarda ise ANOVA ile test

edilmiştir. ANOVA testlerinde ikili grup karşılaştırmaları için Tukey testi tercih edilmiştir. Bu analizlerde öncelikle genel olarak demografik değişkenlerin etkisi incelenmiş ardından hem konvansiyonel banka hem de katılım bankası müşterileri özelinde analizler gerçekleştirilmiştir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olması nedeniyle Merkezi Limit Teorimi esas alınarak parametrik testler tercih edilmiş ve analizler SPSS 25 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular

Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	750	43,7
	Erkek	968	56,3
Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	390	22,7
	Lise ve dengi	792	46,1
	Üniversite ve üzeri	536	31,2
Medeni Durum	Bekar	1010	58,8
	Evli	708	41,2
Yaş Grubu	18 - 25	425	24,7
	26 - 35	590	34,3
	36 - 45	423	24,6
	46 ve üzeri	280	16,3
Banka Tercih ⁴	Konvansiyonel Banka Müşterisi	1202	70,0
	Katılım Bankası Müşterisi	615	35,8

Araştırma kapsamında incelenen katılımcıların %56,3’ü erkek iken %58,8’i ise bekarıdır. Diğer taraftan %22,7’sinin sahip olduğu en yüksek eğitim düzeyi ilköğretimdir. Bu gruba ilköğretim ve ortaokul mezunlarının yanı sıra herhangi bir diploma alamamış olanlar da dahildir. Lise ve dengi bir eğitim düzeyine sahip olanların oranı %46,1 iken önlisans, lisans, yüksek lisans veya doktora mezunlarının oranı ise %31,2’dir. Ayrıca katılımcıların %34,3’ü 26 ila 35 yaş arasındadır. Son olarak katılımcıların %70’i konvansiyonel bankalarda faiz getirisi olan bir vadeli mevduat hesabına sahipken %35,8’i ise katılım bankasında kâr payı getiren katılım hesabına sahiptir. Katılımcıların %5,2’si ise her iki tür bankanın da müşterisidir.

Demografik değişkenlerin katılımcıların genel risk algıları ve finansal risk toleransları üzerindeki etkisini ölçen analiz sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir. Analizlerde ilk olarak demografik değişkenlerin katılımcıların tamamı üzerindeki etkisi incelenmiş ardından hem konvansiyonel banka müşterileri hem de katılım bankası müşterileri ayrı ayrı analize tâbi tutulmuştur.

⁴ Her iki tür bankayı da kullanan katılımcılar olduğu için yüzdelerin toplamları %100’den fazla olmaktadır.

Tablo 2: Cinsiyet ve Genel Risk Algısı ile Finansal Risk Toleransı

		Kadın		Erkek		t
		X	SS	X	SS	
Genel	Genel Risk Algısı	5,87	2,36	5,79	2,22	0,738
	Finansal Risk Toleransı	3,26	1,81	3,13	1,85	1,499
Konvansiyonel Banka Müşterileri	Genel Risk Algısı	6,01	2,37	5,91	2,28	0,749
	Finansal Risk Toleransı	3,38	1,79	3,30	1,81	0,756
Katılım Bankası Müşterileri	Genel Risk Algısı	5,42	2,19	5,64	2,07	-1,267
	Finansal Risk Toleransı	2,88	1,84	2,88	1,86	-0,020

*p<,05, **p<,01

Tablo 2’de görüldüğü üzere cinsiyete göre gruplar arası farklılaşmayı tespit edebilmek için t-testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların genel risk algısının ve finansal risk toleransının cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu durum hem konvansiyonel banka müşterileri hem de katılım bankası müşterileri için geçerlidir. Böylelikle literatürde genel olarak ortaya konmuş olan cinsiyetin risk üzerindeki etkisinin vadeli mevduat hesabı ya da katılım hesabı olan banka müşterileri için geçerli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle elde edilen sonuçlar H1 hipotezini desteklememektedir.

Yaş ve genel risk algısı ile finansal risk toleransına ilişkin analiz sonuçları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Yaş ve Genel Risk Algısı ile Finansal Risk Toleransı

		18-25		26-35		36-45		46 ve üzeri		F
		X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Genel	GRA	6,08 _a	1,97	6,07 _a	2,29	5,89 _a	2,30	4,83 _b	2,43	22,60**
	FRT	3,63 _a	1,84	3,21 _b	1,77	3,19 _b	1,85	2,46 _c	1,71	23,85**
Konvansiyonel Banka Müşterileri	GRA	6,26 _a	1,97	6,21 _a	2,29	6,04 _a	2,29	4,79 _b	2,55	19,72**
	FRT	3,64 _a	1,86	3,44 _a	1,71	3,32 _a	1,84	2,69 _b	1,72	11,31**
Katılım Bankası Müşterileri	GRA	5,82 _a	1,97	5,63 _a	2,14	5,59 _a	2,16	4,91 _b	2,18	4,34**
	FRT	3,58 _a	1,83	2,61 _a	1,76	2,91 _a	1,82	2,05 _b	1,63	18,75**

*p<,05, **p<,01; GRA: Genel Risk Algısı, FRT: Finansal Risk Toleransı

Genel risk algısının ve finansal risk toleransının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla ANOVA testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir. Bulgular incelendiğinde genel risk algısı için 45 yaş üzerinde olanların risk algısının diğer yaş gruplarına göre daha düşük kaldığı görülmüştür. Benzer bir durum finansal risk toleransı için de geçerli iken burada ayrıca 18-25 yaş grubunun risk toleransı diğer gruplara göre daha yüksek çıkmıştır. Benzer şekilde yine hem konvansiyonel banka müşterilerinde hem de katılım bankası müşterilerinde 45 ve üzeri yaş grubundakilerin risk algısının ve finansal risk toleransının diğer yaş gruplarına göre anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak diğer yaş gruplarında ise anlamlı bir farklılık mevcut değildir.

Böylelikle analiz sonuçlarının H2 hipotezini desteklediği belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar yaş ile risk arasında negatif ilişki olduğunu söyleyen çalışmalar ile belli bir oranda paralellik göstermektedir.

Çalışmada daha sonra eğitim düzeyi ve genel risk algısı ile finansal risk toleransına ilişkin analizler gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Eğitim Düzeyi ve Genel Risk Algısı ile Finansal Risk Toleransı

		İlköğretim		Lise		Üniversite		F
		X	SS	X	SS	X	SS	
Genel	GRA	5,39 _a	2,47	6,00 _b	2,15	5,89 _b	2,30	9,88**
	FRT	2,71 _a	1,74	3,38 _b	1,84	3,24 _b	1,83	18,42**
Konvansiyonel Banka Müşterileri	GRA	5,55 _a	2,51	6,09 _b	2,20	6,07 _b	2,32	5,44**
	FRT	2,92 _a	1,72	3,50 _b	1,83	3,41 _b	1,78	9,93**
Katılım Bankası Müşterileri	GRA	5,11 _a	2,28	5,83 _b	1,97	5,46 _{a,b}	2,17	5,85**
	FRT	2,31 _a	1,71	3,16 _b	1,85	2,85 _b	1,87	10,57**

*p<,05, **p<,01; GRA: Genel Risk Algısı, FRT: Finansal Risk Toleransı

Gerçekleştirilen ANOVA testinin ardından genel risk algısının ve finansal risk toleransının eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. Tablo 4'te yapılan ikili karşılaştırmalara göre ilköğretim düzeyindeki katılımcıların genel risk algısı ve finansal risk toleransı, lise ve üniversite düzeyindeki katılımcılara göre daha düşüktür. Lise ve üniversite düzeyinde eğitime sahip olanlar arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Benzer durum hem konvansiyonel hem de katılım bankası müşterileri için geçerlidir. Analiz sonuçları H3 hipotezini desteklemektedir. Elde edilen sonuçlar yüksek bir eğitim seviyesinin risk toleransını pozitif yönde etkileyeceğini belirten çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Son olarak medeni durum ve genel risk algısı ile finansal risk toleransına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Medeni Durum ve Genel Risk Algısı ile Finansal Risk Toleransı

		Evli		Bekar		t
		X	SS	X	SS	
Genel	Genel Risk Algısı	5,67	2,37	6,05	2,14	-3,40**
	Finansal Risk Toleransı	3,08	1,82	3,34	1,84	-2,88**
Konvansiyonel Banka Müşterileri	Genel Risk Algısı	5,84	2,38	6,14	2,22	-2,16*
	Finansal Risk Toleransı	3,26	1,77	3,45	1,82	-1,80
Katılım Bankası Müşterileri	Genel Risk Algısı	5,35	2,21	5,83	1,97	-2,83**
	Finansal Risk Toleransı	2,74	1,84	3,05	1,86	-2,13*

*p<,05, **p<,01

Son olarak genel risk algısının ve finansal risk toleransının medeni durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre genel olarak bekarların risk algısının ve finansal risk toleransının evlilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer bir durum katılım bankası müşterileri için de geçerlidir. Ancak konvansiyonel banka müşterileri özelinde genel risk algısında benzer bir durum söz konusu iken finansal risk toleransında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu nedenle H4 hipotezinin H4e alt hipotezi hariç tüm alt hipotezleri kabul edilmiştir. Elde edilen sonuçlar bekarların risk alma düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirten çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'deki konvansiyonel banka müşterileri ile katılım bankası müşterilerinin finansal risk toleranslarının ve risk algılarının yapısı incelenmiş ve bulgular birbirleriyle mukayese edilmiştir. Analizlerde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum olmak üzere dört farklı değişken kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından gerçekleştirilen Hanehalkı Finansal Algı ve Tutum Araştırmasından elde edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından gerçekleştirilen bu anketin, geniş kapsamı ve katılımcıların hanelerdeki finansal karar vericiler olması nedeniyle temsil gücü oldukça yüksektir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre %70'inin konvansiyonel bankalarda faiz getirisi olan bir vadeli mevduat hesabına sahip olduğu, %35,8'inin ise katılım bankasında kâr payı getiren katılım hesabına sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların %5,2'si ise her iki tür bankanın da müşterisidir. Banka tercihlerinde konvansiyonel banka müşterilerinin fazla olması, her iki banka türünün pazar payları karşılaştırıldığında beklenen bir durumdur.

Demografik değişkenlerin katılımcıların genel risk ve finansal risk toleransı üzerindeki etkisi incelendiğinde cinsiyetin katılımcıların risk algısı ve finansal risk toleransı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum hem konvansiyonel banka müşterileri hem de katılım bankası müşterileri için geçerlidir. Literatürde genellikle cinsiyetin risk üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, erkeklerin kadınlara göre risk alma eğiliminin daha yüksek olduğu yönünde bulgular ağırlıktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgu ise literatürdeki ana eğilimin aksine cinsiyet ile risk arasında anlamlı bir ilişki tespit etmeyen Hibbert, Lawrence ve Prakash (2013)'in sonuçları ile uyumludur.

Yaş ile risk arasındaki ilişki incelendiğinde genel risk algısında 45 yaşın üzerinde olanların risk algısının diğer yaş gruplarına göre daha düşük kaldığı görülmüştür. Benzer bir durum finansal risk toleransı için de geçerli iken burada ayrıca 18-25 yaş grubunun risk toleransı diğer gruplara göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca hem konvansiyonel banka müşterilerinde hem de katılım bankası müşterilerinde 45 yaş üzeri grubun risk algısının ve finansal risk toleransının diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuç literatürdeki genel eğilim ile uyumludur. Literatürdeki bulgular insanların yaşlandıkça risk alma eğiliminin azaldığını göstermektedir (Al-Ajmi, 2008; Bajtelsmit ve Bernasek, 1997; Cardak ve Martin, 2019; Faff ve diğerleri, 2009; Fisher ve Yao, 2017; Hacıhasanoğlu ve Kara, 2021; Hartog ve diğerleri, 2000; Nguyen ve diğerleri, 2016; Pålsson, 1996).

Eğitim düzeyinin risk üzerindeki etkisi ile ilgili bulgular incelendiğinde ilköğretim düzeyindeki katılımcıların genel risk algısının ve finansal risk toleransının lise ve üniversite düzeyindeki katılımcılara göre daha düşük kaldığı görülmüştür. Benzer durum hem konvansiyonel hem de katılım bankası müşterileri için geçerlidir. Bu bulgular literatürle karşılaştırıldığında, literatürdeki bulgularla uyumlu olduğu görülmektedir. Literatürdeki bulgular eğitim seviyesi yükseldikçe risk alma seviyesinin yükseldiğini göstermektedir (Baker ve Haslem, 1974; Bellante ve Green, 2004; Hacıhasanoğlu ve Kara, 2021; Shaw, 1996; Sultana ve Saradhi, 2011).

Medeni durumun risk düzeyi üzerindeki etkisini gösteren bulgulara bakıldığında genel olarak bekarların genel risk düzeyinin evlilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç genel risk düzeyi için hem katılım bankası hem de konvansiyonel banka müşterileri için geçerli iken, finansal risk toleransı için

aynı durum söz konusu değildir. Katılım bankası müşterilerinde bekarların finansal risk toleransı evlilere göre yüksek iken konvansiyonel banka müşterilerinde evli ve bekarlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Genel olarak bekarların risk seviyesinin yüksek olması literatürdeki genel eğilimle uyumludur. Literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğu bekar bireylerin evlilere göre risk alma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ifade etmektedir (Barber ve Odean, 2001; Fan ve Xiao, 2005; Yao ve diğerleri, 2004).

Genel olarak sonuçlar incelendiğinde, cinsiyet haricindeki diğer değişkenlerin genel risk düzeyi ve finansal risk toleransı üzerindeki etkisinin literatürle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçları literatürle kıyaslarken, literatürdeki çalışmaların örnekleminin daha geniş tutulduğu sadece banka müşterileri ile sınırlandırılmadığını ifade etmek gerekir. Literatürde katılım bankası müşterileri ile konvansiyonel banka müşterilerinin demografik değişkenlerinin risk alma seviyesi üzerindeki etkisini mukayeseli olarak araştıran herhangi bir çalışmalar sınırlıdır. Çalışmanın özgün taraflarından biri de bu tür bir mukayeseli yaklaşım geliştirmesidir. Dört değişken üzerinden yapılan karşılaştırmada demografik değişkenlerin etkisinin her iki banka müşterileri açısından anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiş ve böylelikle bu değişkenlerin genel risk düzeyi üzerindeki etkisinin katılım bankası ve konvansiyonel banka müşterileri açısından aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bankacılık ve finans sektörü rekabet yoğun bir sektör olduğundan farklı kesimlere ulaşmak için alternatif araçlarla en uygun yenilikçi ürünleri müşterilerine sunması gerekmektedir. Bu ürünlerin sahip olduğu risk yapısının farklı olması, sunulacak ürünlerde müşterinin yaşının, cinsiyetinin ve eğitim durumunun dikkate alınmasını zaruri kılmaktadır. Bu noktada kâr-zarar ortaklıklarına dayalı yeni finansal ürünler sunulması ve kişilerin finansal okuryazarlığına yönelik çalışmalar yapılması hem katılım bankalarının diğer konvansiyonel bankalardan farklılaşmasını sağlayacak hem de faizsiz finans sisteminin murabahaya veya kira sertifikasına dayalı, riskin az olduğu ürünlere bir alternatif sunarak katılım finans sektörünün derinleşmesine katkı sunacaktır. Böylece katılım bankasının konvansiyonel bankalarla benzeştiği iddiasına karşı güçlü bir argüman oluşturacaktır.

Gelecek çalışmalarda, katılım bankası ve konvansiyonel banka müşterilerinin banka tercihlerine etki eden faktörlerin neler olduğu ve bu faktörler ile müşterilerin risk toleransları arasındaki ilişki incelenebilir. Bu tür çalışmalar daha da genişletilerek, örneğin katılım bankası müşterilerinin kullandığı ürünler (katılım hesabı, yatırım fonları, hisse senedi vb.) ve vade yapıları ile risk düzeyi arasında ilişki araştırılabilir.

Kaynaklar

- Akgüneş, A. O. (2021). Finansal Risk Toleransı ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki: Finansal Okuryazarlığın Moderatör Etkisi. *Maliye Finans Yazıları*, (115), 9–26. doi:10.33203/mfy.840442
- Al-Ajmi, J. (2008). Risk tolerance of individual investors in an emerging market. *International Research Journal of Finance and Economics*, 17(1).
- Aysan, A. F., Disli, M., Duygun, M. ve Ozturk, H. (2018). Religiosity versus rationality: Depositor behavior in Islamic and conventional banks. *Journal of Comparative Economics*, 46(1), 1–19. doi:10.1016/j.jce.2017.03.001
- Bajtelsmit, V. L. ve Bernasek, A. (1997). Why Do Women Invest Differently than Men? *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.2238
- Baker, H. K. ve Haslem, J. A. (1974). The impact of investor socioeconomic characteristics on risk and return preferences. *Journal of Business Research*, 2(4), 469–476. doi:10.1016/0148-2963(74)90032-0
- Barber, B. M. ve Odean, T. (2001). Boys will be Boys: Gender, Overconfidence, and Common Stock Investment. *Quarterly Journal of Economics*, 116(1). doi:10.2139/ssrn.139415
- Bellante, D. ve Green, C. A. (2004). Relative risk aversion among the elderly. *Review of Financial Economics*, 13(3), 269–281. doi:10.1016/j.rfe.2003.09.010

- Bernasek, A. ve Shwiff, S. (2001). Gender, Risk, and Retirement. *Journal of Economic Issues*, 35(2), 345–356. doi:10.1080/00213624.2001.11506368
- Brooks, C., Sangiorgi, I., Hillenbrand, C. ve Money, K. (2018). Why are older investors less willing to take financial risks? *International Review of Financial Analysis*, 56, 52–72. doi:10.1016/j.irfa.2017.12.008
- Brooks, C., Sangiorgi, I., Hillenbrand, C. ve Money, K. (2019). Experience wears the trousers: Exploring gender and attitude to financial risk. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 163, 483–515. doi:10.1016/j.jebo.2019.04.026
- Byrnes, J. P., Miller, D. C. ve Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125(3), 367–383. doi:10.1037/0033-2909.125.3.367
- Cardak, B. A. ve Martin, V. L. (2019). Once in a Lifetime? The Effects of the Global Financial Crisis on Household Willingness to Take Financial Risk. *Economic Record*, 95(311), 442–461. doi:10.1111/1475-4932.12506
- Charness, G. ve Gneezy, U. (2012). Strong Evidence for Gender Differences in Risk Taking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1), 50–58. doi:10.1016/j.jebo.2011.06.007
- Cheung, Y.-B. (1998). Accidents, assaults, and marital status. *Social Science & Medicine*, 47(9), 1325–1329. doi:10.1016/S0277-9536(98)00210-X
- Deakin, J., Aitken, M., Robbins, T. ve Sahakian, B. J. (2004). Risk taking during decision-making in normal volunteers changes with age. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 10(4), 590–598. doi:10.1017/S1355617704104104
- Duasa, J. ve Yusof, S. A. (2013). Determinants of Risk Tolerance on Financial Asset Ownership: A Case Of Malaysia. *International Journal of Business and Society*, 14(1).
- Faff, R., Hallahan, T. ve McKenzie, M. (2009). Nonlinear linkages between financial risk tolerance and demographic characteristics. *Applied Economics Letters*, 16(13), 1329–1332. doi:10.1080/13504850701381123
- Fan, J. X. ve Xiao, J. J. (2005). A Cross-Cultural Study in Risk Tolerance: Comparing Chinese and Americans. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.939438
- Fisher, P. J. ve Yao, R. (2017). Gender differences in financial risk tolerance. *Journal of Economic Psychology*, 61, 191–202. doi:10.1016/j.joep.2017.03.006
- Grable, J. E. (2000). Financial Risk Tolerance and Additional Factors That Affect Risk Taking in Everyday Money. *Journal of Business and Psychology*, 14, 625–630. doi:doi.org/10.1023/A:1022994314982
- Grable, J. E., Lyons, A. C. ve Heo, W. (2019). A test of traditional and psychometric relative risk tolerance measures on household financial risk taking. *Finance Research Letters*, 30, 8–13. doi:10.1016/j.frl.2019.03.012
- Hacıhasanoğlu, P. ve Kara, M. (2021). Tüketicilerin Yatırım Aracı Seçimini Etkileyen Demografik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1). doi:10.17218/hititsbd.900210
- Haliassos, M. ve Bertaut, C. C. (1995). Why do so Few Hold Stocks? *The Economic Journal*, 105(432), 1110. doi:10.2307/2235407
- Hallahan, T. A., Faff, R. W. ve McKenzie, M. D. (2004). An empirical investigation of personal financial risk tolerance. *Financial Services Review*, 13, 57–78.
- Hambrick, D. C. (2007). Upper Echelons Theory: An Update. *Academy of Management Review*, 32(2), 334–343. doi:10.5465/amr.2007.24345254

- Hartog, J., Ferrer-i-Carbonell, A. ve Jonker, N. (2000). On a Simple Survey Measure of Individual Risk Aversion. SSRN Electronic Journal (C. 363). doi:10.1080/01603477.1993.11489978
- Heo, W., Rabbani, A. ve Grable, J. E. (2021). An Evaluation of the Effect of the COVID-19 Pandemic on the Risk Tolerance of Financial Decision Makers. *Finance Research Letters*, 41, 101842. doi:10.1016/j.frl.2020.101842
- Hibbert, A. M., Lawrence, E. R. ve Prakash, A. J. (2013). Does knowledge of finance mitigate the gender difference in financial risk-aversion? *Global Finance Journal*, 24(2), 140–152. doi:10.1016/j.gfj.2013.07.002
- Hitay, K. ve Anbar, A. (2020). Kişilik Özelliklerinin Finansal Risk Toleransı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (87), 197–218. doi:10.25095/mufad.756296
- Kacı, T. (2020). İslam Hukukunda Kazancın Meşruiyetine Etki Eden Risk Faktörü (Katılım Bankacılığı Uygulamaları Örneğinde). *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (44), 139–152.
- Lawrenson, J. ve Dickason-Koekemoer, Z. (2020). A model for female South African investors' financial risk tolerance. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), 1794493. doi:10.1080/23322039.2020.1794493
- Lee, W. S. ve Moon, J. (2016). Determinants of CEO strategic risk-taking in the airline industry. *Tourism Management Perspectives*, 18, 111–117. doi:10.1016/j.tmp.2016.01.009
- Lemaster, P. ve Strough, J. (2014). Beyond Mars and Venus: Understanding gender differences in financial risk tolerance. *Journal of Economic Psychology*, 42, 148–160. doi:10.1016/j.joep.2013.11.001
- Mishra, S. ve Mishra, M. (2014). Financial Risk Tolerance: A Literature Review. *Siddhant- A Journal of Decision Making*, 14(1), 10. doi:10.5958/j.2231-0657.14.1.002
- Nguyen, L. T. M., Gallery, G. ve Newton, C. (2016). The Influence of Financial Risk Tolerance on Investment Decision-Making in a Financial Advice Context. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 10(3). doi:10.14453/aabfj.v10i3.2
- Niederle, M. ve Vesterlund, L. (2007). Do Women Shy Away From Competition? Do Men Compete Too Much? *The Quarterly Journal of Economics*, 122(3), 1067–1101. doi:10.1162/qjec.122.3.1067
- Özsoy, İ., Görmez, B. ve Mekik, S. (2013). Türkiye’de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(1), 187–206.
- Pålsson, A.-M. (1996). Does the degree of relative risk aversion vary with household characteristics? *Journal of Economic Psychology*, 17(6), 771–787. doi:10.1016/S0167-4870(96)00039-6
- Powell, M. ve Ansic, D. (1997). Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis. *Journal of Economic Psychology*, 18(6), 605–628. doi:10.1016/S0167-4870(97)00026-3
- Refiniviv. (2021). Islamic Finance Development Report 2021.
- Riley, W. B. ve Chow, K. V. (1992). Asset Allocation and Individual Risk Aversion. *Financial Analysts Journal*, 48(6), 32–37. doi:10.2469/faj.v48.n6.32
- Rolison, J. J., Hanoch, Y., Wood, S. ve Liu, P.-J. (2014). Risk-Taking Differences Across the Adult Life Span: A Question of Age and Domain. *The Journals of Gerontology: Series B*, 69(6), 870–880. doi:10.1093/geronb/gbt081
- Saraç, M. ve Kahyaoglu, M. B. (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 5(2).

- Shaw, K. L. (1996). An Empirical Analysis of Risk Aversion and Income Growth. *Journal of Labor Economics*, 14(4), 626–653. doi:10.1086/209825
- Sultana, S. T. ve Saradhi, P. (2011). An Empirical Investigation of the Relation between Risk Tolerance and Socioeconomic Characteristics of Individual Investors. *Advances in Management*, 4(10).
- Sung, J. ve Hanna, S. D. (1996). Factors Related to Risk Tolerance. *Financial Counseling and Planning*, 7.
- TKBB. (2021). Türk Finans Sistemi ve Katılım Bankacılığı. https://tkbb.org.tr/uploads/presentations/Turk_Finans_Sistemi_ve_Katilim_Bankaciligi-Haziran-Turkce-V2.pdf adresinden erişildi.
- Uçkun, N. ve Dal, L. (2021). Kripto Para Yatırımcılarında Finansal Risk Toleransı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (89), 155–170. doi:10.25095/mufad.852118
- Van de Venter, G., Michayluk, D. ve Davey, G. (2012). A longitudinal study of financial risk tolerance. *Journal of Economic Psychology*, 33(4), 794–800. doi:10.1016/j.joep.2012.03.001
- Vroom, V. H. ve Pahl, B. (1971). Relationship between age and risk taking among managers. *Journal of Applied Psychology*, 55(5), 399–405. doi:10.1037/h0031776
- Wang, H. N. ve Hanna, S. D. (1998). Does Risk Tolerance Decrease With Age? *SSRN Electronic Journal*, 8(2). doi:10.2139/ssrn.95489
- Wang, Y., Zhou, W. ve Chang, K.-C. (2013). Effect of Decision Makers' Education Level on their Corporate Risk Taking. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 41(7), 1225–1229. doi:10.2224/sbp.2013.41.7.1225
- Watson, J. ve McNaughton, M. (2007). Gender Differences in Risk Aversion and Expected Retirement Benefits. *Financial Analysts Journal*, 63(4), 52–62. doi:10.2469/faj.v63.n4.4749
- Xiao, J. J. ve Anderson, J. G. (1997). Hierarchical Financial Needs Reflected by Household Financial Asset Shares. *Journal of Family and Economic Issues*, 18, 333–355. doi:10.1023/a:1024991304216
- Yao, R., Hanna, S. D. ve Lindamood, S. (2004). Changes in Financial Risk Tolerance, 1983-2001. *Financial Services Review*, 13(4).